

UDK: 338.43:631.1(497.11:4-672EU)

Datum prijema rada: 26.02.2016.

Datum korekcije rada: 17.03.2016.

Datum prihvatanja rada: 21.04.2016.

EKONOMIJA

TEORIJA I PRAKSA

Godina IX • broj 2

str. 19–32

KRATKO ILI PRETHODNO SAOPŠTENJE

KOMPARATIVNA ANALIZA POSEDOVNE STRUKTURE POLJOPRIVREDNIH GAZDINSTAVA U REPUBLICI SRBIJI I EU

Đurić Katarina¹Milović Slavica²Hamad Hyba Hassan Hyba³Prodanović Radivoj⁴Bošković Jelena⁵

Sažetak: Cilj rada je prikazati posedovnu strukturu poljoprivrednih gazdinstava u Srbiji, uporediti je sa gazdinstvima u Evropskoj uniji i ukazati na osnovne razlike koje utiču na organizaciju i efikasnost proizvodnje. Predlog mera koje bi mogle poboljšati posedovnu strukturu poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srbiji, možemo označiti kao sekundarni cilj rada.

Primenom istorijskog i deskriptivnog metoda sagledan je uticaj sprovedenih mera agrarne politike na posedovnu strukturu u Republici Srbiji i Evropskoj uniji. Komparativna analiza statističkih podataka obezbedila je donošenje zaključka o strukturi i veličini poljoprivrednih gazdinstava. Koristi se i grafički metod, indikatori i logički metod.

¹ Univerzitet u Novom Sadu, Poljoprivredni fakultet, Trg Dositeja Obradovića 8, e-mail: katarina.djuric@polj.uns.ac.rs.

² Univerzitet u Novom Sadu, Poljoprivredni fakultet, Trg Dositeja Obradovića 8, e-mail: slavica.milovic@ddor.co.rs.

³ Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, Cvečarska 2, e-mail: hmdstu@yahoo.com.

⁴ Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, Cvečarska 2, e-mail: rprodanovic@fimek.edu.rs.

⁵ Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, Cvečarska 2, e-mail: jboskovic@fimek.edu.rs.

Povoljna posedovna struktura jedan je od preduslova razvoja agrarnog sektora, posmatrano, između ostalog, kroz prizmu njegove konkurentnosti. Usled delovanja različitih faktora, posedovna struktura u poljoprivredi Republike Srbije izrazito je nepovoljna, što naročito dolazi do izražaja u poređenju sa zemljama članicama Evropske unije.

Poljoprivredno zemljište u Srbiji neracionalno se koristi već decenijama, što potvrđuje visoka zastupljenost sitnog rascepanog poseda (47% poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srbiji obrađuje do 2 hektara zemljišta). Prosečan posed od 4,5 ha je daleko ispod proseka na nivou EU-27 koji iznosi 17,7 ha, pa slobodno tome nemoguće je ostvariti visoku efikasnost i podići konkurentnost.

Bez adekvatnih mera agrarne politike, koje će uticati na ukрупnjavanje poseda i smanjenje broja parcela, nema ni razvoja našeg agrarnog sektora.

Ključne reči: *poljoprivredno zemljište / posedovna struktura / agrarna politika / konkurentnost.*

UVOD

U procesu usklađivanja agrarne politike Republike Srbije sa Zajedničkom agrarnom politikom Evropske unije nužno je detaljno sagledati sve zahteve, koje je potrebno ispuniti u procesu pridruženja ovoj ekonomskoj integraciji. Jedno od ključnih, ako ne i najvažnije pitanje sa kojim su se sve zemlje kandidati za članstvo u Evropskoj uniji suočile je podizanje nivoa konkurentnosti agrarnog sektora, kako bi što spremnije prihvatile principe i mehanizme Zajedničke agrarne politike (Marković, 2009). Na nivo konkurentnosti poljoprivrede utiče veliki broj faktora, a jedan od njih je i posedovna struktura, odnosno prosečna veličina korišćenog poljoprivrednog zemljišta.

Opterećena nizom sistemskih problema, poljoprivreda Republike Srbije je suočena i sa problemom izrazito nepovoljne posedovne strukture. Naime, zvanični statistički podaci vode do zaključka da se broj poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srbiji konstantno smanjuje, dok se prosečna veličina zemljišnog poseda slabo povećava. U skladu sa navedenim, važno je sagledati faktore koji su doveli do nepovoljne posedovne strukture u našoj zemlji i istovremeno izvršiti poređenje sa stanjem u zemljama Evropske unije. Komparacija, ne samo podataka o posedovnoj strukturi, već i mera agrarne, odnosno zemljišne politike u našoj zemlji i Evropskoj uniji, važan je korak u definisanju mera koje je potrebno sprovesti kako bi se ekonomske performanse našeg agrara bar malo približile evropskim standardima. Imajući u vidu činjenicu da veličina poseda ima veliki značaj za razvoj poljoprivre-

de, potrebno je posebnu pažnju posvetiti potencijalnim mogućnostima za proces ukрупnjavanja poseda u Srbiji, koji bi za cilj imao podizanje konkurentnosti naših agrarnih proizvoda na domaćem, a posebno na međunarodnom tržištu.

Predmet i cilj rada

Predmet rada je analiza posedovne strukture poljoprivrednog zemljišta u Srbiji i zemljama Evropske unije. Komparativna analiza prosečne veličine poljoprivrednog poseda, trebalo bi da ukaže na značaj koji se pridaje unapređenju posedovne strukture u zemljama Evropske unije i uticaju koji mere Zajedničke agrarne politike imaju na ukрупnjavanje poseda i konkurentnost.

Cilj rada je da se sagledaju ključni razlozi koji su doveli do nepovoljne posedovne strukture poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srbiji, kao i da se predlože neka rešenja koja bi uticala na njeno unapređenje.

Metodologija i izvori podataka

Predmet i cilj rada opredelili su primenu kvalitativnih metoda koje su svojstvene društvenim naukama. Primenom istorijskog i deskriptivnog metoda sagledan je uticaj sprovedenih mera agrarne politike na posedovnu strukturu u Republici Srbiji i Evropskoj uniji. Sa druge strane, komparativna analiza statističkih podataka obezbedila je donošenje zaključaka o strukturi i veličini poljoprivrednih gazdinstava. Koristi se i grafički metod, indikatori, logički metod i dr.

Literaturni izvori poslužili su za ostvarivanje uvida u dosadašnja istraživanja i iskustva vezana za uticaj agrarne politike na unapređenje posedovne strukture. Kao izvori podataka korišćene su publikacije relevantnih institucija, pre svega Republičkog zavoda za statistiku i EUROSTAT

Uticaj agrarne politike na unapređenje posedovne strukture

Najvažniji instrumenti odgovornog upravljanja zemljištem su mere agrarne, odnosno zemljišne politike (Đurić i Njegovan, 2012). Mere agrarne politike po pravilu bi trebalo da imaju za cilj unapređenje posedovne strukture i stvaranje optimalnih uslova za organizovanje poljoprivredne proizvodnje, koja bi mogla da ostvari visoke ekonomske efekte.

Postoji veliki broj razloga koji su doprineli nepovoljnoj posedovnoj strukturi naše poljoprivrede. Do sada primenjivana agrarna politika, odnosno mere zemljišne politike u Srbiji nisu ostvarile pozitivan uticaj na posedovnu strukturu i konku-

rentnost poljoprivrede. Jedan od tipičnih primera je agrarna reforma, sprovedena po završetku Drugog svetskog rata. Naime, ovom merom agrarne politike prvo je određen zemljišni maksimum od 25 hektara, da bi zatim 1953. godine bio smanjen na samo 10 hektara (Njegovan i Đurić, 2014). Primena takvih mera dugoročno je ograničila razvojne mogućnosti poljoprivrede. Iako su primenjene pre više od pola veka, sa negativnim posledicama navedenih mera i danas se suočava najveći broj poljoprivrednih proizvođača u Srbiji.

Iskustva većine zemalja Evropske unije potpuno su drugačija. Zajednička agrarna politika je od početka svoje primene 1962. godine sprovodila mere koje su delovale stimulatивно na rast korišćenih zemljišnih površina i konkurentnost (Marković i sar., 2012). Sve do reformi koje idu u pravcu ograničavanja proizvodnje, a čija je primena počela 1990-ih godina, u okviru ove politike je primenjivan sistem subvencija koji je direktno stimulisao krupan posed. Naime, visina subvenija koju ostvaruju proizvođači u Evropskoj uniji, dugi niz godina zavisila je od ostvarenog obima proizvodnje, odnosno raspoloživih proizvodnih kapaciteta. U takvom sistemu finansijske podrške, evropski proizvođači bili su motivisani za povećanje ukupnih površina poljoprivrednog zemljišta koje koriste u proizvodnji. Takođe, mere zemljišne politike koje se primenjuju u okviru Zajedničke agrarne politike, pozitivno utiču na posedovnu strukturu o čemu govore i zvanični podaci EURO-STAT dati u nastavku ovog rada.

Značaj poljoprivrednog zemljišta za društvenu zajednicu, kao i njegov neprikosnoveni značaj u proizvodnji hrane, predstavljaju polaznu osnovu za opravdanost što hitnijeg uređenja institucionalnog i pravnog okvira u ovoj oblasti u Republici Srbiji.

Imajući u vidu činjenicu da se Republika Srbija već duži niz godina suočava sa brojnim razvojnim ograničenjima i sistemskim problemima u oblasti poljoprivrede, kao jedan od primarnih zadataka na putu njene revitalizacije nameće se kreiranje dugoročne agrarne politike, ali i obavezni monitoring njenog doslednog sprovođenja. Pri tome, kao imperativ se postavlja maksimalno usklađivanje nacionalne agrarne politike sa Zajedničkom agrarnom politikom Evropske unije, uz neizostavno uvažavanje specifičnosti naših agrarnih resursa i agrarne strukture.

Neki od koraka na putu usklađivanja naše agrarne politike sa Zajedničkom agrarnom politikom Evropske unije već su učinjeni. Oni se odnose, pre svega, na rešavanje određenih institucionalnih pitanja, kao što je donešenje zakona i razvojnih dokumenata. U oblasti zemljišne politike trenutno je na snazi Zakon o poljoprivrednom zemljištu ("Sl. Glasnik Republike Srbije", br. 62/2006, 65/2008 – dr. Zakon

i 41/2009), kao i Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju ("Sl. Glasnik Republike Srbije", br. 72/2011). Takođe, kao jedan od najvažnijih razvojnih dokumenata, usvojena je i Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014 –2024. godine ("Službeni glasnik Republike Srbije", br. 85/2014).

Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja predstavlja jedan od ključnih dokumenata u procesu usklađivanja agrarne politike sa zajedničkom agrarnom politikom Evropske unije. Ovaj razvojni dokument usvojen je u julu 2014. godine, a odnosi se na period od 2014. do 2024. godine. Strategijom su definisani okviri za:

- proces institucionalnih i političkih reformi;
- subvencije dodeljene poljoprivredi i ruralnom razvoju, i
- proces integracija u Svetstku trgovinsku organizaciju i Evropsku uniju (Ministrstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine Republike Srbije, 2014).

Aktuelna strategija razvoja poljoprivrede predviđa sukcesivno usklađivanje subvencija za poljoprivredu i ruralni razvoj sa Zajedničkom agrarnom politikom. Kao najvažniji ciljevi agrarnog i ruralnog razvoja Republike Srbije u fazi priprema za članstvo u Evropskoj uniji, izdvajaju se: povećanje konkurentnosti u poljoprivrednoj proizvodnji, povećanje neagrarnih prihoda u ruralnim sredinama, isticanje značaja ruralnog razvoja, obezbeđenje kompatibilnosti agrarnih institucija, statističkih i drugih baza podataka.

U cilju povećanja produktivnosti i konkurentnosti domaćeg agrarnog sektora učinjen je izvesni napredak, ali još uvek nedovoljan da bi efekti bili merljivi. Kao prvi korak na tom putu često se pominje usklađivanje zakonodavstva i institucija sa zakonodavstvom Evropske unije. Optimalno korišćenje raspoloživih zemljišnih površina u Republici Srbiji zahteva, pre svega, efikasan institucionalni i zakonodavno-pravni okvir, čijom će realizacijom u praksi uspešno biti prevaziđeni aktuelni problemi u ovoj oblasti (Marković, 2005). Pri realizaciji tog zadatka potrebno je, pre svega, mere zemljišne politike prilagoditi nacionalnim mogućnostima, potrebama i specifičnostima, a potom ih i sinhronizovati sa zakonodavstvom Evropske unije. Kako je u našoj zemlji decenijski problem nepovoljna posedovna struktura poljoprivrednog zemljišta, nužno je opsežno sprovođenje mera agrarne politike koje se odnose na komasaciju i arondaciju. Kao rezultat sprovođenja takvih mera

uticalo bi se na ukрупnjavanje zemljišnih parcela, a time i na veću efikasnost poljoprivredne proizvodnje, odnosno korišćenje prednosti ekonomije obima.

Rešavanje navedenih pitanja unapređenja posedovne strukture ne odvija se isključivo na nivou nacionalne agrarne politike, već se saradnja na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou smatra jednim od važnih preduslova uspeha.

Naime, za restrukturiranje i unapređenje ekonomske baze razvoja, neophodne su inicijative i naponi svih lokalnih aktera agrarnog i ruralnog razvoja (Ristić, 2014). Za definisanje društvene i političke odgovornosti za razvoj poljoprivrede i sela nužan je strateški i planski pristup ovoj oblasti. Uloga države i lokalne zajednice ključna je u međunarodnoj saradnji, odobravanju i realizaciji projekata, a naročito u fazi finansiranja agrarnog i ruralnog razvoja.

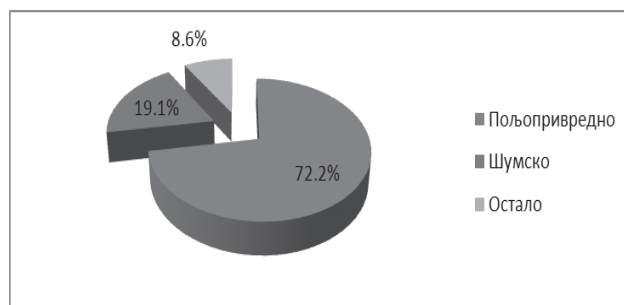
Struktura korišćenog poljoprivrednog zemljišta u Republici Srbiji i zemljama Evropske unije

Najnoviji Popis poljoprivrede u Republici Srbiji izvršen je 2012. godine. Pored opšteg nacionalnog značaja, potrebno je naglasiti i međunarodni značaj Popisa, pre svega zbog relativno visokog stepena metodološko-statističke uporedivosti sa definicijama i bazama podataka FAOSTAT i EUROSTAT (Ševarlić, 2015).

Polazna statistička kategorija u Popisu poljoprivrede je raspoloživo zemljište⁶ koje predstavlja zbir vlastitog i neto zakupljenog zemljišta. Rezultati popisa pokazuju da takvo zemljište u Srbiji zauzima 5.346.597 hektara odnosno 68,9% od ukupne teritorije naše zemlje. Analizirajući strukturu raspoloživog zemljišta primetna je dominacija poljoprivrednog zemljišta, pri čemu se pod terminom „poljoprivredno zemljište“ podrazumeva, kako korišćeno, tako i zemljište koje se ne koristi u svrhe poljoprivredne proizvodnje (Republički zavod za statistiku, 2012).

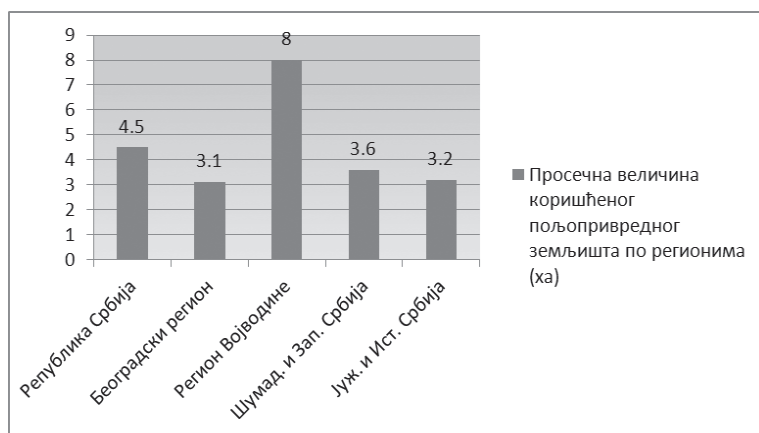
U ukupnim zemljišnim površinama, poljoprivredno zemljište učestvuje sa 72,2%, dok je učešće šumskog zemljišta 19,1%. U kategoriji ostalo zemljište nalazi se 8,6% površina (Slika 1).

⁶ Raspoloživo zemljište čine: korišćeno poljoprivredno zemljište (poljoprivredno zemljište na okućnici, oranice i bašte, stalni zasadi, livade, pašnjaci), nekorišćeno poljoprivredno zemljište (zemljište pod zgradama, putevima, dvorištima, ribnjacima, trsticima, barama, stenovitim površinama – kamenjarima i drugim površinama nepodobnim za poljoprivrednu proizvodnju).

Slika 1. Struktura raspoloživog zemljišta u Republici Srbiji 2012. godine.

Izvor: Republički zavod za statistiku, Popis poljoprivrede (2012).

Prema rezultatima Popisa poljoprivrede 2012. godine u Republici Srbiji, površina korišćenog poljoprivrednog zemljišta iznosi 3.355.859 hektara tj. 0,5 hektara po stanovniku. Navedena površina korišćenog poljoprivrednog zemljišta predstavlja 66% ukupnog zemljišta naše zemlje. Posmatrano po pojedinim regionima, postoje značajne razlike u pogledu veličine korišćenog poljoprivrednog zemljišta (Slika 2). Na teritoriji AP Vojvodine poljoprivredna gazdinstva koriste gotovo polovinu od ukupne površine poljoprivrednog zemljišta. Na nivou Republike prosečna površina korišćenog poljoprivrednog zemljišta iznosi 4,5 hektara. Vojvodina ima najveću iskorišćenost zemljišta od 8 hektara, dok Beogradski region ima svega 3,1 hektar i nalazi se na poslednjem mestu posmatrano na osnovu ovog pokazatelja.

Slika 2. Prosečna veličina poljoprivrednog zemljišta po regionima.

Izvor: Republički zavod za statistiku, Popis poljoprivrede (2012).

Analogni podaci za Evropsku uniju, kao i pojedine njene članice (Tabela 1) ukazuju na postojanje značajnih razlika u prosečnoj veličini poljoprivrednog poseda u odnosu na Republiku Srbiju. Naime, dok u Republici Srbiji prosečna veličina poseda iznosi 4,5 hektara, prema podacima Eurostata u Evropskoj uniji je to 17,7 hektara.

Tabela 1. Prosečna veličina gazdinstva u Republici Srbiji i zemljama Evropske unije.

Zemlja	Veličina poseda (ha)
Srbija	4,5
Danska	46
Holandija	20
Francuska	42
Luksemburg	45,3
Evropska unija	17,7

Izvor: Eurostat.

Radi lakšeg sagledavanja višedecenijskog problema u posedovnoj strukturi sa kojim je suočena naša zemlja, dat je prikaz strukture poljoprivrednih gazdinstava prema veličini korišćenog zemljišta za 1991. godinu i 2002. godinu (Tabela 2).

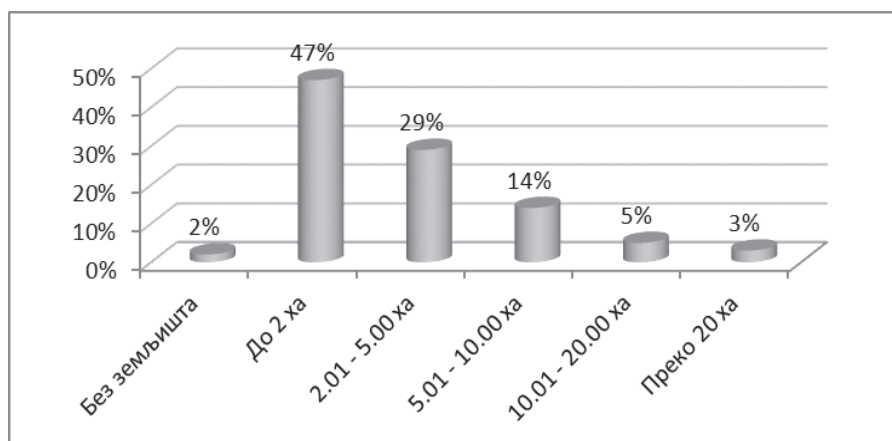
Tabela 2. Struktura poljoprivrednog gazdinstva u Srbiji prema veličini korišćenog zemlji

Korišćeno zemljište (u ha)	Struktura poljoprivrednih gazdinstava (u %)	
	1991. godina	2002. godina
Bez zemljišta	0,1	0,8
Do 1	26,9	26,7
1,01-3,00	32,1	32,7
3,01-5,00	17,9	17,4
5,01-8,00	13,4	12,4
8,01-15,00	8,2	8,0
Preko 15,00	1,3	2,0

Izvor: Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u 1991. i 2002. godini. RZS, Beograd.

Prema rezultatima Popisa poljoprivrede 2012. godine u Republici Srbiji ima 631.122 poljoprivrednih gazdinstava (628.555 porodičnih poljoprivrednih gazdinstava tj. 99,6% i 2.567 gazdinstava pravnih lica i preduzetnika tj. 0,4%). Od ukupnog broja gazdinstava, 47% koriste do 2 hektara poljoprivrednog zemljišta. Površine preko 20 hektara koristi svega 3% gazdinstava, što ukazuje na dominantnu ekstenzivnu proizvodnju na usitnjenim posedima poljoprivrednika (Slika 3). Najveći zemljišni fond, sa preko 100 hektara zemljišta, koristi samo 0,2% od ukupnog broja porodičnih gazdinstava.

Slika 3. Struktura porodičnih poljoprivrednih gazdinstava prema površini korišćenog zemljišta.

Izvor: Republički zavod za statistiku, Popis poljoprivrede (2012).

Komparativnom analizom poređeni su podaci i gazdinstava u Evropskoj uniji sa gazdinstvima u Srbiji (Tabela 3). Podaci za gazdinstva Evropske unije korišćeni su za 2010. godinu i izraženi su u procentima.

Tabela 3. Struktura porodičnih poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srbiji i EU-27 prema površini korišćenog zemljišta (u %).

Poka- zatelji	Korišćena poljoprivredna površina (ha)							
	0-2	2-5	5-10	10-30	30-50	50-100	Preko 100	Ukupno
Srbija								
BPG ⁷	48,1	29,4	14,3	6,4	0,8	0,7	0,2	100
KPP ⁸	9,3	21,0	21,9	22,0	7,1	10,6	8,0	100
EU-27								
BPG	5,2	20,1	10,9	10,6	3,3	3,3	2,7	100
KPP	2,4	4,4	5,2	12,6	8,8	15,7	50,9	100
Bugarska								
BPG	83,1	8,2	2,9	2,6	0,8	0,8	1,5	100
KPP	3,2	2,0	1,6	3,7	2,6	4,5	82,4	100
Grčka								
BPG	51,7	25,4	12,1	8,3	1,5	0,8	0,2	100
KPP	6,0	11,1	11,7	18,8	7,9	6,9	37,7	100
Mađarska								
BPG	79,0	8,0	4,6	4,8	1,3	1,1	1,3	100
KPP	2,9	3,0	3,9	9,8	6,0	9,5	64,7	100
Rumunija								
BPG	74,3	18,8	4,7	1,4	0,2	0,2	0,4	100
KPP	12,9	16,8	9,1	6,1	2,4	3,9	48,9	100
Slovenija								
BPG	27,5	33,4	23,4	13,9	1,3	0,5	0,1	100
KPP	4,5	17,1	25,3	33,4	7,5	5,3	6,8	100

Izvor: Republički zavod za statistiku, Popis poljoprivrede (2012); Eurostat.

7 BPG – broj porodičnih gazdinstava.

8 KPP – korišćeno poljoprivredno zemljište.

I u poređenju sa zemljama Evropske unije, Srbija ima izrazito nepovoljnu posedovnu strukturu. U Srbiji gazdinstva veličine preko 100 hektara čine simboličnih 0,2% od ukupnog broja gazdinstava i u okviru njih se obrađuje samo 8% od ukupno korišćenog poljoprivrednog zemljišta. U Evropskoj uniji posedi te veličine čine 2,7% od ukupnog broja gazdinstava i kao takva obrađuju polovinu od ukupno korišćenog poljoprivrednog zemljišta (50,9%).

Ukoliko se posmatraju članice Evropske unije koje su u našoj neposrednoj okolini, vidi se da je učešće farmi sa manje od 10 hektara iznad proseka. Interesantan je primer Slovenije koja ima relativno veći udeo malih gazdinstava i mali udeo velikih farmi (7%). Ostale članice Unije imaju znatno veći udeo farmi sa više od 100 hektara.

Osim visoke zastupljenost malih poseda u poljoprivredi Republike Srbije, dodatno ograničenje profitabilnoj i konkurentnoj proizvodnji je izražena rasparčanost poseda. Naime, prema podacima Popisa poljoprivrede iz 2012. godine prosečan broj parcela po poljoprivrednom gazdinstvu je šest. U cilju efikasnijeg i racionalnijeg korišćenja raspoloživih površina, od 2006. do 2013. godine u Srbiji je merom komasacije obuhvaćeno oko 166.256 hektara, od čega je na 93.796 hektara proces završen ili je u završnoj fazi, dok je na 64.890 hektara komasacija u pripremnoj fazi (Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine, 2014).

ZAKLJUČAK

Razvojna šansa našeg agrarnog sektora su povoljni agroekološki uslovi i relativno dobra obezbeđenost prirodnim resursima, pre svega, poljoprivrednim zemljištem. Nažalost, taj neprocenjivo vredan resurs ostaje neracionalno iskorišćen već decenijama, što potvrđuje visoka zastupljenost sitnog poseda (47% poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srbiji obrađuje do 2 hektara zemljišta).

Najveći broj poljoprivrednih gazdinstava u našoj zemlji usmeren je na ekstenzivnu proizvodnju, na malom rascepanom posedu. Proizvođači takvih performansi ne mogu biti cenovno konkurentni. Polazeći od te činjenice, uz podsećanje na brojne prednosti velikog u odnosu na mali posed u poljoprivredi, nameće se zaključak da bez adekvatnih mera agrarne politike, koje će uticati na unapređenje posedovne strukture, nema ni realnog oporavka ni razvoja našeg agrarnog sektora.

U kontekstu izvršene analize, ohrabruje opredeljenje kreatora aktuelne agrarne politike u Srbiji da rast investicija u zemljišne resurse, pored ostalog u komasaciju i grupisanje zemljišta, bude označen kao prva mera podrške rastu konkurentnosti u periodu od 2014. do 2024. godine.

Kako bi aktuelna Strategija razvoja poljoprivrede zaista rezultirala unapređenjem posedovne strukture, potrebno je uspostavljanje adekvatnih mehanizama za praćenje i ocenjivanje njene operacionalizacije. Sudeći prema iskustvima zemalja sa razvijenim agrarnim sektorom, efikasan monitoring agrarne politike predstavlja jedan od ključnih preduslova za razvijanje poljoprivrede i sela.

COMPARATIVE ANALYSIS OF AGRICULTURAL FARMS PROPERTY STRUCTURE IN THE REPUBLIC OF SERBIA AND EU

Djuric Katarina

Milovic Slavica

Hamad Hyba Hassan Hyba

Prodanovic Radivoj

Boskovic Jelena

Abstract: The aim of this paper is to show the ownership structure of agricultural farms in Serbia, compared with house farms in the European Union and point out the basic differences that affect the organization and production efficiency. Proposal of measures that could improve the ownership structure of agricultural farms in the Republic of Serbia could be viewed as a secondary objective of this paper.

Historical and descriptive methods were utilized to provide us with an overview in terms of the impact of the implemented agricultural policy measures on the ownership structure of the Republic of Serbia and the European Union. Comparative analysis of statistical data led us to the conclusion regarding the structure and size of farms. Graphical methods, indicators and logical methods were also used in the course of this research.

A favorable ownership structure is one of the prerequisites for the development of the agricultural sector, observed, inter alia, through the prism of its competitiveness. Having been under the influence of various factors, the ownership structure of agriculture in Serbia is extremely unfavorable, which is particularly evident in comparison with the Member States of the European Union.

Agricultural land in Serbia has been irrationally used for decades, the proof of which is the high prevalence of small and fragmented land holdings (47% of farms in the Republic of Serbia till land up to 2 hectares only). The average holding of 4.5 ha is far below the average level in the EU-27, which amounts to 17.7 ha, and therefore it is impossible to achieve high efficiency and raise competitiveness.

Without adequate measures of agricultural policy, which will affect the enlarging of land holdings and a cut in the number of land parcels, there can be no development of our agrarian sector.

Key words: *agricultural land / ownership structure / agricultural policy / competitiveness.*

LITERATURA

1. Đurić, K., Njegovan, Z. (2012). Uticaj zakona o restituciji na unapređenje posedovne strukture u Republici Srbiji, *Agroekonomika*, (56), 28 – 38.
2. European Statistics, Dostupno na (30.03.2016): <http://ec.europa.eu/eurostat> <http://www.parliament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2015/292415%20lat.pdf>
3. Marković, K. (2005). *Mesto i uloga zemljišne politike u okviru integralne politike ruralnog razvoja Srbije*“, poglavlje u monografiji: *Institucionalne reforme i tranzicija agroprivrede u Republici Srbiji - ruralna Srbija u procesu harmonizacije sa Ekonomskom unijom*, str. 141-152, Ekonomski fakultet, Beograd.
4. Marković, K. (2009). *Zaštita osnovnih poljoprivrednih proizvoda u Evropskoj uniji sa osvrtom na Srbiju*“, *Agroekonomika*, (41-42), 24-36.
5. Marković, K., Njegovan, Z., Pejanović, R. (2012). *Former and Future Reforms of Common Agriculture Policy of the European Union*“, *Ekonomika poljoprivrede*, Vol. LIX, br. 3, str. 484 – 498.
6. Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine Republike Srbije (2014). *Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014 – 2024. godine*, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 85.
7. Njegovan, Z., Đurić, K. (2014). *Ekonomika poljoprivrede*, Skripta, Poljoprivredni fakultet, Novi Sad.
8. Parlament R. Srbije - *Zakon o izmenama i dopunama zakona o poljoprivrednom zemljištu*. Dostupno na (30.03.2016):

9. Republički zavod za statistiku (2002). *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Republici Srbiji*, Beograd.
10. Republički zavod za statistiku (2012). *Popis poljoprivrede 2012. godine u Republici Srbiji – metodološko uputstvo*, Beograd.
11. Ristić, L. (2014). *Razvijenost agrarnog sektora i perspektive njegovog razvoja u lokalnoj privredi*, Stanje i perspektive ekonomskog razvoja grada Kragujevca, str. 131-140, Ekonomski fakultet, Kragujevac.
12. Ševarlić, M. (2015). *Poljoprivredno zemljište*, Republički zavod za statistiku, Beograd.